

KITERJEDÉS

Kutyatetem az út mellett, piciny idő
a végtelen térből, amit a nap, a szél,
az eső, a föld és a férgek
akkor is hamar szétmorzsolnak már,
ha magadra gondolva nem kaparod el
az árokparton. A mozgás folyton
rakoncátlankodik, a gravitáció
megbocsát és visszafogad. A kukac a
legnagyobb hazugságból is kibújik.
Akiket hív egy eszme,
azoknak mindegy, hogy kívülről vagy
belülről verik az ajtót, a zabszem
kiesik a fenekükből és talajt fog.
Akik nézik csak, amit látnak, és
át akarnak jutni a túloldalra, azok
legjobb ha alagutakat fúrnak, s mint
visszerekben a vér,
óvakodnak el a trombózisig.
A kiterjedés sohasem azonos a
történettel, az univerzum
ott rándul össze, ahol tud.
Az óra lapja és jelentése
egyszerre robban föl. A legtöbb,
amit tehetsz, hogy
visszafordulsz és átmégy ugyanott.

Majoros Sándor

AZ AJÁNDÉK MALAC

Az eset, amiről most beszélni fogok, 1972 tavaszán történt, amikor Joli néném visszajött a városból. Nem akármilyen visszajövetel volt ez, mert éjszaka lopódkodott, mégpedig abban az órában, amikor a sötétség már megpattan, de a repedésből még nem sejlik elő a világosság. Később derült ki, hogy a szomszéd faluban szállt le a vonatról, és a kukoricásban várta meg az éjszakát. Volt is rá oka, mert egy pólyás babát hozott magával, s ennek a csöppségnek nemhogy apja, de még neve sem volt. Valósággal ránk tört evvel a gyerekkel, mi több: megostromolt bennünket, mi pedig az

ágyunkból kikecmeregve rögtön kapituláltunk. Az erős, hatalmas édesapám nem bírt fölkelni sem: csak ült az ágy szélén, és úgy nézte az asztalon rugdalózdó unokaöcsémet, mintha egy különös gépezet volna, amelynek működését képtelenség megérteni. Anyám a szemét törölgette, Mari húgom meg addig hüppögött, csukladozott, hogy belőlem is kicsikart valami torz, elfuserált sírásféleséget. Az ötven körüli férfiemberek már takarékosan bánnak az érzelmeikkel, de amikor Joli néném arcán végigpotyogtak a könnyek, apám szempillája is megnehezült. Nemsokára mind a hárman zokogtunk, s ha visszagondolok rá, el kell hogy ismerjem: ez volt a legdicsőségesebb pillanat ebben a történetben. Ami ezután jött, az csupa keserűség, csupa harc és csupa gyűlölködés.

Még aznap posztófüggöny került az ablakokra, mert azt hittük, ez a molyrágta csak fölfogja a gyerek ordítását. Joli néném csak sötétedés után léphetett ki az udvarra, ekkor hozhatta elő az unokaöcsémet, mert a szalmáskocsikról bárki megláthatta őket. Az ilyen sétálgatás idején apám mindig a kapufélfa mellett állt, és őrködött. Ha lépéseket hallott, vagy ha az unokaöcsém megnyikkant, rögtön bezavarta mindkettőjüket. Mari húgom nem tudott titkot tartani, ezért szülői engedéllyel pofozhattam, ha netán Joliról kezdett povedálni. Keserves időszak volt ez szegény hugicám életében. Állandóan bőgött, vagy ha nem, akkor bőgettük, hogy repedt fazék hangja eltakarítsa a csecsemősírást a portánkról. Szépséges Joli nénémet senki sem bántotta, sőt kedveztünk neki, ahogy tudtunk, mert erről az egészszről – anyánk meglátása szerint – a legkevésbé sem tehetett.

Nemsokára kiderült, hogy az unokaöcsém valóságos kis haspók. Éjjel-nappal enni kért, s ha nem kapott, olyan bőgésbe kezdett, hogy semmilyen posztófüggöny nem tudott neki gátat vetni. Etetnünk kellett Joli nénémet, mert különben kiderült volna a szegény. Anya főzőtudományából tellett is bármilyen finomságra, csakhogy a kamrában egyetlenegy paprikafűzér lógott, a dunsztosüvegek mögül meg átvilágított a fal fehérje. És ami még ennél is borzasztóbb: a kertben sem volt mit bogarászni, mert hiába szurkáltam a földet, néhány fonnyadt sárgarépán kívül semmit sem találtam. Legfeljebb csalánlevelet főzhettünk volna, de ettől ugyebár nem lehet jóllakni. Apám végül a jól ismert cselhez folyamodott: levette az ólajtót, egy vékony léccel kitámasztotta, s néhány szem kukorica segédletével csapdát állított a vadgerlicéknek. Előfordult, hogy el is kapott néhányat, ilyenkor húsleveset vacsoráztunk, s az unokaöcsém békén hagyott bennünket. De a gerlicék inkább a szomszéd portáját látogatták, ahol jóval több finomságot csipegethettek. Apa meg én néha fölkapaszkodtunk a kerítésre, és kilestük Turcsányit, a szövetkezet elnökét, amint klottgatyában, csámpásra taposott bocskorban moslékot visz a malacainak. Akkor még nem tudtuk, milyen cselvetésre készül ellenünk, mert ha sejtettük volna, eszünk ágában sincs a gazdagsága után sóvárogni.

Amikor Joli nénémnek végképp elapadt a teje, s az unokaöcsémet már csak mákgubóból főzött teával bírtuk féken tartani, anya elhatározta, hogy elmegy a községházára, és megpróbál segílyt kérni. Azt hitte, ennél nagyobb megaláztatást nem fog elviselni az életben, s máris úgy viselkedett, mintha az egész világ az ellensége volna. Turcsányit is meglehetősen hűvösen fogadta, amikor egyik este – teljesen váratlanul – beállított hozzánk. Azelőtt egyszer sem fordult elő, hogy betette volna a lábát az udvarunkba, de az igazság az, hogy nem is hívtuk soha. Mi beszélgetnivalónk lett volna egy olyan emberrel, aki piros téglából emelt magának falat, hogy ne lássuk, miféle gépek sorakoznak a portáján? Turcsányi felesége ráadásul városi lány volt, s ha hinni lehet a szóbeszédnek, eléggé könnyűvérű. Ő is a szövetkezetben dolgozott, de hogy

mi volt a munkája, azt senki sem tudta megmondani. Tavasz végén, amikor kilombosodott az eperfa, fölmásztam rá, és onnét figyeltem a hazatérő Margitkát. Már a gangban levetette a szoknyáját, s nyáron a nagy melegben ott is mosakodott. Magam elé húztam a vékonyabb ágakat, hogy ne vegyen észre, de Margitka sosem nézelődött. A legfinomabb lanolinszappant használta, amelynek illata az eperfánál is magasabbra emelkedett. Amikor beleguggolt a lavórba, és ujjáival megtapogatta azokat a hajlatokat, amelyekről oly sokat ábrándoztam, az eperfa hirtelen elvékonyodott, és úgy hajlongott, mint az ostorszár. Cibálta a nem létező szél, fölnyújtva egészen a felhők hasáig, vagy le a porba, ahol alvadt vérként feketéllett a lehullott termés. Egy szempillantás alatt elfogyott az eröm, csúsztam, egyre csak csúsztam lefelé, s amikor anyám kijött a konyhából, és az eperfa tövéhez lötytintette a mosogatóvizet, a zsiros lé úgy csapott föl a lábomra, mint a pokol fortyogása.

Az aranyélet egészen addig tartott, amíg a villám bele nem vágott az eperfába. Megszenesedett törzsét apa kitermelte, és keresztvágó fűrészsel darabokra vágta. Ennek következtében már vagy jó fél éve nem volt betekintésem a Turcsányi-porta történéseibe. Fogalmam sem volt, milyen ügyködés folyik az ólaknál, s ami még ennél is fájdalmasabb: a gangba tett lavór környékén. Néha fölmásztam a padlásra, fölpöcköltem egy cserepet, de csak az udvar közepét láttam. Anyám néha utánam jött, és mindenféle ócskaságot tömködött a kéményhuzatba, hogy ne hallatszódjon ki belőle az unokaöcsém sírása. Nem szólt hozzám, nem kérdezte, mit keresek a padláson, sőt valószínűleg észre sem vett, mert a tűzvégnek támaszkodva ültem mozdulatlanul.

Azon a bizonyos napon Turcsányi teljesen váratlanul állított be hozzánk. Anya éppen a lepedőből szabdalt pelenkákat csutakolta, apa meg rozsdás szögeket egyenesítgetett, s mindketten megdermedtek a rémülettől. Az öngyilkosság jutott eszünkbe, mint télen, amikor ablakpárkányig ért a hó, és a sporhet mellett jólesett ilyesmiről beszélgetni. Eljátszadottunk étellel, halállal, s megtárgyaltuk, kinek mekkora esélye van arra, hogy önerőből fejezze be az életét. Anyám büszkén hirdette, hogy őbenne megvan az akarat, mert a családjából hárman is fölötötték magukat, apám meg csak hallgatott, mert ehhez a nyilvánvaló igazsághoz nem volt mit hozzáfűznie. Minden amellet szolt: anyám lesz a negyedik, s most, hogy Turcsányi idelátogatott, ez a feltételezés megvalósulni látszott.

Ha nem vagyunk a saját szégyenünkkel elfoglalva, s ha nem tekingetünk a nyitva felejtett konyhaajtó irányába, biztosan észrevesszük szomszédunk siralmas állapotát. Úgy vonszolta be magát az udvarunkba, mint az öreg cigányasszony, akinek anyám néhanapján adott egy tányér ciberelevest. Turcsányi persze nem kért semmit, sőt! Azt mondta, van egy selejtes kismalaca, amit ha elfogadunk, szívesen nekünk ajándékoz. Apámék egymásra sandítottak. Mi az, hogy selejtes kismalac? Horpadt az oldala? Hosszú a szőre? Nálunk ilyen semmiségek nem számítanak. Lehet, hogy egy kicsit satnya, de majd szedünk neki lapulevelet, attól biztosan helyrejön. Nem csoda, hogy amikor Turcsányi eltávozott a portánkról, mind a négyen összefogódkodtunk, és örömtáncot jártunk. A visongásra előjött Joli néném is, kihozta az unokaöcsémet, apa meg fölkapta, és a nap felé röpítette. Senkit sem érdekelt, hogy esetleg megláthatnak bennünket, mert a kismalacra járt az eszünk. Karácsonyra meghízik majd, de csak akkor, ha mindannyian nekiveselkedünk a munkának, mondta anya, s már ment is, hogy kisöpörje az ólat. Mari meg én bevonultunk a veteményeskertbe lapulevelet szedni, Joli néném pedig előkereste azt a csalánzsákot, amit a városból hozott magával. Apa a vállára vette a zsákot, és a kapuból visszaintegette átment Turcsányihoz.

Sokszor vártam apámat, de sosem úgy, mint azon a délutánon. Kínlódtam máskor is, ha tudtam, hogy fizetésnap van, és hoz valami édességet, de ez a kínlódás a bokájáig sem ért föl annak a másiknak, amit akkornap éreztem. Talán ha öt percig lehetett távol, de az idő ugyebár huncut jószág, hol így, hol úgy múlatja magát. Fűszálakat nyaldostam, hiába: akárhogy fordult a fejem, mindig a nagykapunál kötött ki, s mindig észrevett valami kis jelentőségteljes mozgolódást. Hol egy tovahaladó árnyék kapaszkodott be a réseken, hol a macska ugrott rá a kerítésre, de az is előfordult, hogy a szél nyikorgatta meg a fáradt olajjal bekent deszkákat. Ha megmozdult volna a kilincs, négy szívdobbanás erősödik egyetlen harangkondulássá. Sírhatnékom volt, meg verekedhetnékem is, hol ez, hol meg amaz került előtérbe. Anya súlyos nyisszantásokkal darabolta a háziszappant, a kisebb darabokat pedig dühödten szecskázta még kisebbekre. Az iménti vidámságból még egy tükördarabka sem maradt, amiben nézelődhettünk volna.

Apám résznyire nyitotta a kaput, s úgy surrant be, mintha lidércek üldözték volna. Ábrázatát, amellyel ránk köszönt, máig nem felejttem el. A rengeteg ránc és repedés, ami ezt a komor munkásarcot beborította, egy pillanat leforgása alatt eltűnt, s vele együtt minden komolyság és férfias magabiztosság. Anyám rögtön látta, hogy baj van, mert hiába púposodott ki apám hátán a csalánzsák, biztosra vette, hogy Turcsányi meggondolta magát. De még mielőtt rálegyintett volna a dologra, apám óvatosan letette a zsákot, és a két csücskét megfogva kirázott belőle egy kicsiny szörnyeteget. Még ma is libabőrös lesz a kezem szára, ha eszembe jut ez a délután. Anyám akkorát sikított, hogy azt hittem, kireped a dobhártyám. Hátrébb is ugrott, sőt fölszaladt a ganglépcsőn, s megmarkolta a vaslapátot, hogy védekezni tudjon, ha az ördögfiók netán megtámadná. A szépséges Joli néném is előkerült, s bár mindenkinél jobban viselte a látványt, ő mondta ki legelőször, hogy ezt a sebekkel és dudorokkal borított élőlényt mielőbb el kell pusztítani. Anyám rögtön rávágta, hogy avval a késsel, amellyikkel ezt az állatot legyilkoljuk, soha többet nem fog ételhez nyúlni. Megértettük s méltányoltuk őt, mert apánk legénykori bicskáját leszámítva egyetlen késünk volt csupán, egy szalagfűrészből köszörült, eperfa nyéllal fölszerelt csinálmány, amivel a szappant daraboltatta. Apám nem mutatott nagy hajlandóságot e szörnyű tett elvégzésére, csak állt megsemmisülten, s hallgatta anyánk egyre szaporodó s egyre jobban fölerősödő szitkozódását.

A veszekedés egészen négy óráig tartott, aztán hirtelen abbamaradt. Anyám belefáradt az értelmetlen szócséplésbe, s inkább arra volt gondja, hogy elrejtse a malacot a világ színe elől. Jól is tette, mert hirtelen megszaporodtak nálunk a látogatók. Először a világcsavargó unokabátyám toppant be hozzánk fél liter pálinkával, de ő még nem pislogott a disznóól irányába, hanem amilyen gyorsan jött, odébb is állt. Utána persze jöttek seregestül: a szomszédok, az ismerősök, apám munkatársai. Látszott rajtuk, hogy pontosan tudják, mi történt, s hogy mindezért mélyen megvetik egyre jobban szenvedő apámat. Veregették a vállát, Marinak meg nekem barackot nyomtak a fejünkre, sőt némelyik zsebből egy-két szem savanyúcukor is előkerült. A vendégeket kínálni illett, s anya azon mesterkedett, hogy cikóriából, borsból meg némi fodormentából kávét eszkábáljon össze. A sebtiben fölfűtött sporheten már sustergett a nagy fazék víz, ám a fölszálló gőz megkötötte a cigarettafüstöt meg a parasztgúnyák szagát, s olyan orrfacsaró bűdösséget teremtett, hogy azt hittem, menten elhányom magam. Huszák, a vak postás is csak nehezen tájékozódott ebben a számára idegen közegben, mert az ő orra lószarhoz volt idomítva, az vezette végig az utcákon, s irányította be a gazdák

udvarába. Mióta megvakult, sokkal pontosabban és megbízhatóbban végezte a munkáját, mert azelőtt bizony előfordult, hogy az árokban aludt, és a kézbesítésre váró levelekkel takarózott. Huszák postáskodásának első éveiben egy hirtelen támadt zápor ajánlott küldeményeket utaztatott végig a falu utcáin, s a tönkreázott bőrtáskában meztelen csigák ütöttek tanyát. A pénz, az istenadta pénz pedig szórén-szálán eltűnt. A környék kocsmárosai talán többet tudnának mesélni erről a sokakat érintő rejtelemről, de köti őket a szakmai titoktartás. Huszákot mindenesetre már rég menesztették volna az állásából, ha nem veszíti el a látását egy stampedli metilalkoholos pálinkától. A rossz nyelvek szerint szántszándékkal itta meg a mérget, mert tudta, hogy postásnapjai meg vannak számlálva, s csak az ad neki némi esélyt, ha megnyomorodik. Abban a pillanatban, amikor a szeme előtt végleg behúzták a firhangot, egy életre megnyugodhatott: pár nap tapogatózás, tüskébe, szarba nyúlálás után megtalálta azt az útvonalat, amelyen immár hetedik éve közlekedett. Nemhiába rebesgették róla, hogy az Isten megverte, de úgy, hogy közben csodát tett vele.

Ilyesfajta csoda volt kilátásban akkornap is, amikor Huszák a Joli nénémnek szóló sürgönyvel megérkezett. Az istenverés már a nyakunkba zúdult, mert a látogatók – anya cikóriából, borsból meg fodormentából ötvözött kávéját szürcsölgetve – ott tolazkodtak a disznóól környékén, és egymást túlkiabálva ajánlgatták megoldásaikat. Arra egyikőjük sem vállalkozott, hogy kezet emeljen a malacra, de nem is ez volt a lényeg. Úgy látszott, nem vagyunk egyedül a bajban, s ez megnyugtató bennünket. Joli néném kikapta Huszák kezéből a sürgönyt, s elfutott vele. Máskor, nyugodtabb körülmények között nem lehetett volna ennyire észrevétlen, de anyám olyan elmélyülten kavargatta a kávéját, apám meg olyan boldog megnyugvással állta a látogatók vállve-regetéseit, hogy nem törődhetett ilyen csekéllyel.

A sürgönyről csak másnap délután szereztünk tudomást, ám addig még sok minden történt. Az első és legfontosabb, hogy éjjel, miután a látogatók elkotródtak, meglátogató bennünket a halott nagyapám. Denevérháton jött, de most nem azért, hogy ijesztgessen bennünket, hanem mert érezte, veszélyben vagyunk. Komoly és szép ember volt az én nagyapám, s az maradt holtában is. Szürke bricseszadrágot viselt, bajuszát meg kackiásra pödörte, hogy bárki láthassa: jól megy sora odaát. Most olyat cselekedett, amire halála óta nem akadt példa: egybeterelte álmainkat, és egyszerre szólt mindenkire. Rögtön azzal kezdte, hogy átkozottak vagyunk, mert a malacot elfogadtuk. Többet kéne templomba járnotok, hogy észrevegyétek a sátán mesterkedését, mondta, és megfenyegetett bennünket a mutatójával. Apám hánykódni kezdett az ágyon, s azt mondta, nem annyira vészes a helyzet, mert bármilyen ördögi lény is ez a malac, bármilyen összeesküvés áll is mögötte, nem vagyunk egyedül. A nagyapám erre akkorát kacagott, hogy majdnem fölbredtem. Nem látjátok, miféle alakok ezek? Csupa kötekedő, összeférhetetlen, rossz arcú figura. A kegyetlenkedés szaga csábította őket ide. Arra várnak, hogy megöld a malacot, és magukba szívják a látványt. Ne várj tőlük semmilyen segítséget, legfeljebb csak biztatást egy újabb, még nagyobb gonoszra.

Másnap reggel fejfájással ébredtem, s ijedten keresgéltem a látogatás nyomait. A sporhetben már duruzsolt a tűz, anyám a reggelit készítette, apám meg a tegnapi kávé maradékát kortyolta. A szegényről, annak fokozatairól beszélgettek. Anyám váltig hangoztatta, hogy ami most velünk történt, az a lehető legnagyobb szegény, apám meg védekezett. Joli nénémet emlegette, meg az unokaöcsémet, akit szegényszemre nem vihetünk ki az emberek elé. Egyre hangosabban vitatkoztak, egyre nagyobb sér-

téseket vagdostak egymás fejéhez, s anyám már egy szál késünket markolászta, amikor kinyílt az első szoba ajtaja, és előjött Joli néném. Csak vékony hálóing volt rajta, ami lényegében ugyanazokat a formákat rejtegette, amelyeket Margitkán is fölfedeztem. Ha jobban megerőltettem a szemem, még a szórbozontot is megláttam a lába között. Eszembe jutott a nagyapám meg az, amit a gonoszságról mondott. Vajon gonoszság-e az, ha az ember megkívánja a testvérnénjét? Mert én bizony megkívántam, és pedig olyan tűrhetetlenül, hogy szinte fáj tőle minden porcikám. A sátán ott röhögött a hátam mögött, bár az is lehet, hogy a kismalac visítását hallottam. Joli néném fölmutatta a tegnapi sürgönyt, s azt mondta, hamarosan megérkezik a gyerek apja, és mindkettőjüket elviszi. Szólni sem tudtunk a meglepetéstől. Anyám örömkönnyekeket hullajtott, Mari meg azért pityergett, mert elmegy tőlünk a pici baba. Nekem sem volt mindegy, mert megszerettem ezt a kis kölyköt, meg hát összeesküvő is voltam, ami már önmagában is nagy megtiszteltetés. Nem is tudtam eltakarni a csalódásomat, inkább odaültem apám mellé, aki a szomorkodókat képviselte. Volt is oka rá, mert most már végképp egyedül maradt a szégyenével: nem mentegetőzhetett, nem védekezhett, s nem állíthatott maga mellé szövetségeseket. A nagykaput is zárva tartotta, pedig egyre vadabban zörgették a kilincset, és egyre többen kéredeztek volna befelé. Bölcsnek tartottuk s méltányoltuk ezt a cselekedetét, mert nagyapánk intó szavai még mindig ott visszhangoztak a fülünkben.

Apa végül megemberelte magát, és elment dolgozni, de úgy kilenc óra tájban már vissza is érkezett. A szövetkezet traktorával hozták haza, mégpedig azon a pótkocsin, amely a párttemetéseken gyászokcsiként szolgált. A horganyzott bádoggal letakart rakodótéren most nem feszült koromszínű drapéria, apám mégis úgy hevert rajta, mint akiből kiröppent a lélek. Bal lábfejen otromba kötés éktelenkedett, s rajta egy meglehetősen furcsa, sötétlila vérfolt. A traktor vezetőjétől tudtuk meg, hogy zsákolás közben belelépett egy rozsdás szögbe, s olyan fájdalmai voltak, hogy le kellett itatniuk. Valóban: apám büzlött a pálinkától, és néha akkorát böföntett, hogy azt hittük, megfullad a tulajdon gyomorsavától. A kísérő munkások óvatosan leemelték, s bevitték az első szobába. A szomszédok persze kihasználták az alkalmat, s a nyitott nagykapun besurrantak egy kis malacnézőbe. Az udvar egyre inkább földült csatatérre emlékeztetett. Letaposták a fűvet, a virágágyásokat, letörték a diófa vékonyabb ágait, kifordították helyéből a léckerítést, elvitték a kapuoszlopra tett bilit, a gerlicefogásra használt paradicsomkarókat, meg mindent, ami tragacson és taligán szállítható. Nem hiszem, hogy haszonszerzésből tették, hisz az a rengeteg ócskaság jóformán semmire sem volt használható. Inkább csak emléket akartak, vagy inkább a sátán ügyködése által fölszentelt ereklyét, ami akár százféle módon is fölhasználható.

Aznap éjjel nem jött el nagyapánk, a bitang. Biztosan berúgott valamelyik égi kocsmában, és csillagporral kezelte a másnaposságát. Álomtalanul vergődünk, hallgattuk apánk jajgatását, s fölváltva cserélgettük homlokán a borogatást. Imádkoztunk volna az életéért, de most nem csak őt, önmagunkat is féltettük. Ezt az átkot neki kellett megszüntetnie, vagyis órá várt a feladat, hogy a malacot kivégezze s ezzel hátára vegye a közmegvetés lehető legnagyobb terhét. Utána már meg is halhatott, de csak utána és nem előbb! Ápolnunk kellett, teljesíteni minden kívánságát s elszenvadni mindazt, ami vele együtt elszenvedhető. Az ajtó kilincset mindenestre egy székkal föltámasztottuk, mert most, hogy nem volt férfi a háznál, bármelyik percben megtámadhatott bennünket egy újabb, a kismalacnál förtelmesebb sátáni képződmény. A világ minden kincséért sem mentem volna ki az udvarra, ahol Belphegor, Thürizen meg még náluk

is előkelőbb ördögök lejtették körtáncukat. Inkább követtem Mari húgom példáját, és magam is egy üres dunsztosüvegbe vizeltem.

Másnap kiderült, hogy a baj sokkal nagyobb, mint gondoltuk. Apa félrebeszél, állandóan a nagyapámat emlegette, s ha nem vigyáztunk rá, fejét beleverte az ágy támlájába. Anyám kihívatta Tumbász doktort, de ő sem tudott segíteni. Azt mondta, rögtön be kellett volna adni neki egy tetanusz injekciót, mert ilyenkor, ha a betegség kifejlődik, már semmilyen szérum nem segíthet. Nem reménykedhettünk másban, csak az égiekben. Az egyházadó tekintetében volt némi lemaradásunk, mert családunk férfi tagjai katolikusok, nőtagjai pedig reformátusok voltak, ezért két helyre kellett fizetnünk. Ezt a nem túl praktikus megosztottságot anyám szorgalmazta, hogy kiengesztelje nagyapámat, aki nagyon megharagudott rá, mert egy pápistához ment feleségül. Azt mondta, ha lányai lesznek, az ő vallását fogják örökölni, a fiúk meg az apjukét. Ettől aztán helyreállt a családi békesség, nagyapám nem közösi tette ki többé az apámat, sőt meghívta azokra a vasárnap délelőtti kártyázásokra, amelyekről legendák keringtek a faluban. Másfelől: kétféle pap is járogatott hozzánk, s mindkettő barátságos volt velünk. Anya sokkal természetesebben beszélgetett az esperes úrral, de a plébános úr tekintélyét legalább annyira tisztelte. Mindkét templomba bejáratosak voltunk, hol az elsőáldozás, hol az úrvacsora ürügyén, tehát most, amikor megszorultunk, s amikor az égiek segítségére volt szükségünk, joggal reménykedhettünk kedvező elbírálásban.

Az ilyen megalázó, könyörgős helyzetekben anya nem szerette, ha ott téblábolunk mellette, most mégis elvitt magával. Lent hagyott a parókia kertjében, hogy várjam meg, amíg visszajön. Főként az erőmre volt szüksége, mert nekem kellett cipelnem azt a karkosarat, amelybe a ki tudja honnét szerzett tojásokat, lekváros csuprokat meg frissen sütött hájas kifliket sorakoztatta. Évek óta nem láttam ennyi finomságot. Végig azon fondorkodtam, hogyan csempészhetnék ki a szalvéta alól egy kalácsot, de anyám szorosan mellettem lépdelt, s ha megmozdult a kezem, rögtön odacsapott.

A parókia kellemesen hűvös kertjében órákig vártam, hogy visszajöjjön. Már majdnem alkonyodott, amikor végre megpillantottam. Könnyedén hozta a kosarát, s ebből arra következtettem, hogy eredménnyel járt. Mégis bosszúnak látszott. Ne kérdezz semmit, ripakodott rám, s intett, hogy kövessem.

Apa már annyira rosszul volt, hogy nem bírt feküdni sem. Valósággal kidobta magából az ágy, s most ott lebegett fekvés és fölkelés között félúton. Az oldaldeszkán egyensúlyozott, mint egy hatalmasra nőtt varjú, akinek nincs egyéb dolga, mint hogy búslakodjon. Mind a négyen tudtuk, hogy meg fog halni, mi meg utánahalunk, mert a káprázatosan megpakolt ajándékkosár kimerítette utolsó, nem létező tartalékainkat. Aznap este anya tele torokból szidta az Istent, mégpedig apám Istenét, mert nem képes másra, csak az utolsó kenetre, s nem tud mást ajánlani, mint a belenyugvást. Nem beszélt róla, mégis rájöttünk, mi történt: a plébános úr nem mert ujjat húzni az ördöggel. Két éve volt a nyugdíjazásig, utána visszamehetett az anyjához, hogy olvasással meg imádkozással múlassa az idejét. Ezt a biztosnak látszó jövődőt nem volt hajlandó egy ilyen kétes kimenetelű ügy miatt kockára tenni, mert természetesen mindent tudott a kismalacról. Az ajándékot azért elfogadta, aztán egy bölcs mondás kíséretében kitudszkolta anyámat az ajtón.

Jól nézünk ki, mondta apám lemondóan, mert éppen eszméletére tért. Csapzott haját félretolta a homlokából, s megpróbált fölkelni, hogy becsukja a konyhaajtót. Legnagyobb megdöbbenésünkre anyám megakadályozta. Nem az amúgy is tönkrement egészségét féltette, hanem eltökélte: szabad utat enged az ördögnek. Jöjjön csak

be, dorbézoljon, táncoljon a dunyhánkon, meg fújja a szemünkbe kénkőves leheletét, ha már nem vagyunk képesek szövetkezni ellene. Megpróbáltunk vitatkozni vele, de nem lehetett. Ha már nincs Isten, akkor meg kell nézni, mi van helyette, mondta, és aludni tért.

Soha nem éltem át irtóztatóbb éjszakát, mint akkor. Apám haldoklott, lábán már bokáig kúszott föl a vérvonal, kint pedig zivatar támadt, s a villámlások a nyitva hagyott ajtón úgy bődültek be a szobába, mint egy sereg kiéhezett oroszlán. A kék villódzások félelmetes ábrákat rajzoltak a falra, amelyek megtévesztésig hasonlítottak a kismalac látott dudorokra. A dunyhát egészen a fejemre húztam, de a pokol világossága azon is áthatolt, s ha magam elé tartottam a kezem, nem láttam mást, mint a röntgensugarakkal átvilágított csontvázamat.

Ilyen háborodott éj után még háborodottabb a reggel. Anyámnak eszébe jutott, mi mindent hordott össze az este, hogyan káromolta az Istent, és olyan bűntudata lett, hogy azt hittük, baja esik. Az árvaság sötét kínjainak néztünk volna elébe, ha Joli nénémnek nem jut eszébe a megoldás. Miért nem az esperes úrhoz fordultunk? Tőle biztosan remélhetünk megértést, elvégre ő a mi pásztorunk, mondta. Varázsszavak voltak ezek, mert anya rögtön fölpattant. Most derült ki, hogy a „nincs az a rakott szekér” kezdetű mondás visszafelé is érvényes. Nincs az a megkopasztott szekér, amelyről ne lehetne levakarni ezt meg azt. A semmiből, az ürességtől szinte már óriásinak látszó kamrából előkerült egy kiló pudvás liszt, egy darab avas szalonna, néhány zacskó zsizsikes lencse meg egy fadarab, amelyről egy kis odafigyeléssel megállapíthattuk, hogy szárított hús. A konyha egy szemvillanás alatt átalakult varázsműhelyé. Piritottak, főztek, kavartak, s mindehhez fölöttébb kellemes illatokat teremtettek. Nem csoda, hogy apa is lábra kapott, s mert más, hasznos dolog nem jutott eszébe, megkérdezte Joli nénémtől, mikor érkezik meg a vőlegénye.

Ezt az egész vőlegényhistóriát egészen elfelejtettük. Az unokaöcsémet immár büszkén mutogattuk a szomszédoknak, mert hát volt apja, aki ráadásul bármelyik percben megérkezhetett. A legnagyobbnak hitt szégyenünk gyorsan és fájdalommentesen párolgott el, s lényegében boldognak is mondhattuk magunkat, mert a kismalac kivételével nem volt fekete folt a lelkiismeretünkön. Apa mégis úgy kérdezte Joli nénémet, hogy a hangjában érződött egy kis csúfondároság. Azóta is utálok minden haldoklót, aki egy pillanatra észhez tér: úgy viselkednek, mint a kivándorlók, akik azért nem tudják megszokni az új hazát, mert a régit elfelejtették. Apám is visszaszító volt, akár egy tetszhalott, aki nemcsak hogy visszanyúl, hanem elő is mászik a sírból. Joli néném kezében rögtön meg is billent a főzőkanál, mert hát szó mi szó: két nap múlt el a titokzatos sürgöny érkezése óta, de a vőlegény nem volt sehol.

Anyám nem látta ezt a mesterkedést, mert minden erejét, tudását és türelmét fölemésztette az újabb ajándék elkészítése. Az esperes úrhoz Mari húgom kíséerte el, s nagyon élvezte a helyzetet, de később, amikor visszajöttek, nyoma sem maradt a vidámságának. Csupa maszat volt az arca, s mintha egy tenyérnyom is éktelenkedett volna a füle tövénél. Nem sírt, csak hüppögött, mint akit megfenyegettek, hogy fékezze magát. Anya is mélyen hallgatott, s ez arra engedett következtetni, hogy az egyház mereven és következetesen elzárkózik a segítségnyújtás elől.

Nem maradt más, mint a földi hatalom jóindulatában reménykedni. Politikai kérdésekben Csúti Pista bátyám volt a legnagyobb tekintély, akihez fordulhattunk, mert a háború alatt párttagítatóként jeleskedett. Őhöz szalasztottak el, de előzőleg rám parancsoltak: még véletlenül se fecsejsem ki, hogy az egyháznál kudarcot vallottunk.

A dolog már csak azért sem volt egyszerű, mert anyám már legalább tíz éve nem beszélt a testvéröccsével. Senki sem tudta, mi okból haragudtak meg egymásra, mert mindketten hallgattak a dologról. Csúti Pista bátyám állítólag Lugert hordott a farzsebében, de tudomásom szerint egyszer sem lőtt vele, s nem is hiszem, hogy vágyott volna ilyesmire. Most mégis rá kellett vennem, hogy töltsen meg a pisztolyát, és lője le a kismalacot.

A házat komondorok őrizték, de értek a kutyákhoz, gyorsan megszelídítettem őket. Csúti Pista bátyám a tornácon ült, és a Magyar Szót olvasta. Nem látszott meglepettnek, de boldognak sem. Mindent tudott a malacról, s még mielőtt megszólalhattam volna, elmondta ezzel kapcsolatos álláspontját. Egy szavát sem értettem, mert végig azt figyeltem, melyik zsebéből bukkan elő a pisztoly markolata. Julis ángyi közben málnaszörpöt tett elém, de nem mertem érte nyúlni, mert olyan szép pohárban volt, hogy azt hittem, összetörik, ha megérintem. Jó sokáig elüldögélhettem, mert amikor kikísértek, már alkonyodott. Csúti Pista bátyám még kezet is rázott velem, ahogy egy pártemberhez illik, Julis ángyi meg a markomba nyomott egy óriási cékladunsztot. Cipeltem a dögnehez üveget, sőt valósággal birkóztam vele, mert nem volt rajta fogás, s már azt fontolgattam, hogy leteszem valamelyik kapualjba, amikor meghallottam a mentőautó szirénázását. Egyenesen a mi utcánkba kanyarodott be, s lefékezett a házunk előtt. Fehér köpenyes emberek ugráltak ki belőle, átevickéltek a kíváncsiskodók között, és bementek az udvarunkba. Úgy elgyengültem, hogy meg kellett állnom. Egy pillanatig nem tudtam, hogy szidjam vagy pedig sajnáljam az apámat, aki lám elment a jobb létre, s itt hagyta nekünk a malacot.

Az udvarban idegesen járkálva, egyik cigarettáról a másikra gyújtva megboldogult apám fogadott. Fehér pizsamája gyoicslepedőként tekeredett a derekára, fején a szokásos hajszorító, lábán meg a vastag fáslikötés. A baj tehát sokkal nagyobb volt, mint gondoltam. Boldogtalan anyám jutott eszembe, aki váltig hajtogatta, hogy őbenne megvan a hajlandóság, de kisvártatva előjött ő is, és kézen fogva vezette Mari húgomat. A gangban ismerősök tanakodtak, tőlük tudtam meg, mi történt. Délután az Újvidéki Rádió bementa, hogy egy Dimitrijevic Ljubisa nevű szabadkai futballista halálos motorbalesetet szenvedett. A hír hallatán Joli néném olyan bögésbe kezdett, hogy már ezért is kihívhatták volna a mentőket, de aztán összetörte a városból hozott kézitükrét, és egy üvegdarabbal fölívágta az ereit. Miközben az orvosok varrták, injekciózták, megjelent két milícia is, mert az ilyesmi nem múlhat el rendőri jelenlét nélkül. Sokkal persze nem lettek okosabbak, hiszen a szüleim nem voltak kihallgatható állapotban, a sürgöny rejtélye viszont egyszer s mindenkorra megoldódott. Apámra sandítottam, aki állapotához mérten meglepő energikussággal róta a köröket. Éppen elég volt neki a maga baja, s most megtudta, hogy a lánya egy szerb focistával állt össze. És ráadásul meg is özvegyült.

Akkor éjjel egyáltalán nem törődünk az ördögökkel. Felölünk azt csináltak, amit akartak, mert mind a négyen Joli nénémet dédelgettük. Most döbbsentem rá, milyen jót cselekedtek velünk Csúti Pista bátyámék, amikor a nagy üveg céklát a kezembe nyomták. A cékla ugyanis a legjobb vérszaporító. Egymás után tömködtük Joli néném szájába az apróra vagdalt cékladarabkákat, s ő könnyeivel együtt le is nyelte valamennyit. Reggel, amikor a cékla elfogyott, s Joli néném átjutott a nehezén, anya megígérte, hogy elmegyünk a temetésre családotul. Elég kelleetlenül mondta, mert ebben az egész futballistahistóriában volt némi bizonytalanság. Joli néném fölkönyökölt, s bágyadtan, de erélyesen kijelentette, hogy ő nem elégszik meg a csöndes sírdogálással, ő olyan temetést akar, amilyen az özvegyekre jutott menyasszonyoknak kijár. Anyám-

ra sandítottam, s láttam, hogy elfehéredik. Jól tudta, hogy az ilyen temetésre aranykoronát kell szerezni, amit a menyasszony piros bársonypárnán visz a koporsó után. Pénz kellett hozzá, rengeteg pénz, meg némi ismeretség, mert az ilyesmit ugyebár nem ékszerüzletben árulták.

A szomszédok megneszelték, mire készülődünk, mert egymás után látogattak el hozzánk. Úgy tettek, mintha a malac meg a halálos beteg apám nem is érdekelné őket, de közben majd szétfeszültek a kíváncsiságtól. Az időjárásról meg a búza áráról beszélgettek, s közben „véletlenül” elveszítettek néhány dinárt. Az ágy alá meg a szekrény mögé szorult kettéseket Mari szedegette össze, anya meg számolgotott, miként lehetne ebből a csekély pénzből koronát vásárolni. Estefelé Csúti Pista bátyámék is beállítottak egy újabb, a tegnapiénál még hatalmasabb céklával. Letették a ganglépcsőre, aztán elvonultak, hogy megnézzék a malacot. Menj utánuk, és mondd meg nekik, hogy lójék le, suttogta apám rekedt hangon, de anyám egy kézlegyintéssel csöndre intette. Az ajtófélfá mellől leskelődünk, s tényleg úgy tűnt: Csúti Pista bátyám használni fogja a fegyverét. Eltolta maga mellől Julis ángyit, és a farzsebéhez kapott. Mari befogta a fülét, és behunyt szemmel várta a dörrenést. A nagybátyám keze hosszasan kotorászott a farzsebben, aztán egy bádoflaskát vett elő. Fekete volt, s majdnem olyan mintázatú, amilyennek a pisztoly markolatát elképzeltük. Végünk van, suttogta apám, s mint a colstok összecsuclott. Föltámogattuk, lefektettük a díványra, megigazítottuk lábán a kötést, amely mögül lila színű vérvonal kanyargott elő. Már csak néhány nap kellett, hogy ez a jelzés a szívéig kússzon, s megszakítsa nyomorúságos életét.

Estefelé átjött hozzánk Margitka, s magával hozta a jól ismert lanolinillatot. Nagyon megrémültem, mert azt hittem, számon kéri tőlem a leskelődéseket, de szerencsére szó sem volt ilyesmiről. Egy szív alakú díszpárnát hozott, amelyet az Isten is koronahordásra teremtett. Joli nénémet annyira meghatotta ez a figyelmesség, hogy sírva fakadt. Soha vissza nem térő alkalom volt ez a malac ügyének rendbetételére, legalábbis apám számára, mert állapotát meghazudtoló fürgeséggel tápászzkodott ki az ágyából. Ennél többre nem juthatott, mert észrevette, hogy gatyában van, s visszahanyatlott. Margitka megdajkálgatta az unokaöcsémet, ivott egy kortyot a cikóriából, borsból meg fodormentából kotyvasztott kávénkéből, s mikor elbúcsúzott tőlünk, olyan áthatóan nézett a szememből, hogy nem lehettem kétségeim afelől: mindent tud, amit az eperfáról tudni érdemes.

Harmadnapra rá autóbusszal indultunk be Szabadkára, Dimitrijevic Ljubisa temetésére. A jegyekről anya gondoskodott, s természetesen az elemóziáról is, amit már az út elején elfogyasztottunk. Fél tizenkettőkor érkezünk meg, s mivel a temetés fél ötkor kezdődött, Joli néném fölajánlotta, sétáljunk egyet a Strosszmájer utcán, és nézzük meg a régiségboltokat. Egyikben biztosan találunk koronát, jegyezte meg. Úgy tűnt, könnyű dolgunk lesz, mert a Strosszmájer utcán egymást érték az ilyen filigrán üzletek, de hiába próbálkoztunk, hiába kérdezősködtünk, koronáról egyikben sem hallottak. Joli ekkor azt indítványozta, menjünk ki az ócskapiacra, mert ott aztán minden megtalálható. Láttam, hogy anyát előnti a méreg. Legszívesebben képen teremtette volna Joli nénémet, mert miatta szenvedtünk, miatta fáradoztunk, s ő erről az egészről egyáltalán nem vett tudomást. Apát leültettük egy padra, kipóckoltuk a csomagjainkkal, hogy el ne düljön, és arcunkat a tenyerünkbe temetve búslakodtunk. Közben délután lett, s a mellettünk lévő padokra szerelmespárok telepedtek. Anya olyan szemrehányóan nézte őket, mintha két-három évet visszautazott volna az időben, s Jolit látta volna meg Dimitrijevic Ljubisa karjában. Gyerünk, mondta, és talpra

állította a társaságot. Apám arcán időközben viaszcspepekké sűrűsödött az izzadság, a szeme meg olyan mélyre húzódott, hogy nem láttunk benne mást, csak feketeséget. Joli néném szipogott, apám előredőlve bóbiskolt, anyám meg gyorsan tisztába tette az unokaöcsémet, aztán lekent egy pofont Marinak, mert fagyilaltot kunyerált. A csendes szipogás bőgéssé erősödött, s fennállt a veszély, hogy odacsődülnek körénk a járókelők.

Máig sem értem, hogy abban a hatalmas zűrzavarban miként akadhatott meg a szemem egy színházi plakáton. Lear király, címszerepben Pataki László, olvastam félhangosan, s rögtön tudtam, mit kell cselekednem. Fölpattantam a padról, és futni kezdtem abba az irányba, ahol a Népszínház épületét sejtettem. Úgy okoskodtam, csak a plakátokat kell követnem, s elvezetnek ehhez a titokzatos építményhez. A Strosszmájér utca legvégében egy hatalmas fölirat meg is mutatta a helyes irányt. Vörös kőépület volt jókora oszlopokkal meg akkora ablakkal, hogy ha kicsit erőltettem magam, még a belsejét is megláthattam. Fehér szobrok integettek kifelé, de lehet, hogy csak képzelődtem. Ebbe az ódon várkastélyba kellett behatolnom, s ez jóval komplikáltabbnak látszott, mint a fára mászás vagy a dinnyelopás. Nagy szerencse, hogy senki sem kérdezte, mit keresek, miért nézelődök, s legvégül találtam is egy pinceablakot, amelyen át belopózhattam.

Tapogatózva haladtam előre. Fölmentem a lépcsőn, s kinyitottam egy ajtót. Dohos levegőjű folyosóra értem, amelynek két oldalán nyitott ajtajú fürkék sorakoztak. Az egyikben meztelen nő festette magát, a másikban valaki pálinkát ivott. Bebújtam a fogasra akasztott ruhák mögé, onnét nézelődtem. Attól féltem, a szívem dobogása elárul majd, de a fürkéből ki-be járkáló emberek olyan hangosan beszélgettek, hogy ez a kis zörömbölés semmiségnek tűnt mellette. Végigosontam a ruhák mögött, megtapogattam az utamba kerülő kardokat, páncélokat, és végre megérintettem a koronát. Nem volt az aranyból, de még csak bádogból sem, mégis: iszkoltam vele kifelé!

A többiek ugyanott rostokoltak, ahol hagytam őket. A lámpafényben egyformán sárgának látszottak, s ugyanilyen sárga volt a korona is, amikor előkaptam az ingem alól. Anya szeme megrándult, és úgy nézett rám, hogy azt hittem, súlyos felelősségre vonás következik, de csak annyit mondott: elkéstél, fiam, a temetés már biztosan véget ért. Nem számít, mondta Joli néném, és elvette tőlem a zsákmányt. Fölkapaszkodtunk a villamosra, s vagy félórát utaztunk a köztemetőig. Sötét éjszaka volt, amikor Joli néném a koronát ráhelyezte a Margitkától kapott kispárnára, és elindult valahová a sírok közé. Egy darabig még láttuk, de aztán eltűnt a szemünk elől. Már a harmat is rászállt a kezünkre, amikor visszaért. Megvan, mondta csendesen, és elvette anyámtól a nyűgösödő unokaöcsémet.

A reggeli autóbusszal jöttünk haza, s a friss levegő, úgy látszik, megtette a hatását, mert halálosan beteg apánk észhez tért, és igencsak életrevalóan viselkedett. Letekerte lábáról a kötést, mi pedig orrunkat befogva húzódtunk el tőle, mert azt hittük, az élénk táruuló seb látványa orrfacsaró bűzökkel is párosul, de csak lábszagot szimatolhattunk. A legfurcsább és legriasztóbb az a tintaceruza-darabka volt, ami a fásli mögül pottyant a busz padlójára. Értetlenkedve néztünk apánkra és a lábára pingált lila vérvonalra, de ő olyan szigorúan sunyított vissza, hogy eszünkbe sem jutott kérdezősködni. Jól tudtuk, mire szánta el magát: Joli nénénk megküszködött a saját szegényével, s ő ugyanígy fog cselekedni.

Erős, határozott léptekkel ment végig az utcán, alig gyóztunk menni utána, ám amint az udvarban utolértük, kiderült, hogy sír. Potyogtak a könnyei, pontosan úgy,

mint amikor Joli néném megérkezett, de most egyedül volt a bánatával, mert azt a sok nyűglődést, alakoskodást, amit az utóbbi napokban végbevitt, nem tudtuk s nem is akartuk neki megbocsátani.

Amikor hátrament a disznóólhoz, hogy a legénykori bicskájával leszúrja a malacot, anya átölelt bennünket, s még a fülünket is befogta, hogy ne halljuk a sikítást, amelytől akár a föld is megrepedhetett. Vártunk, váraoztunk, de nem történt semmi. Jóval később derült ki, hogy apa gödröt ásott a kert végében, s a malactetemmel együtt legénykori bicskáját is elhantolta. Egészen ritka, gyöngyház nyelű példány volt, s úgy látszik, a sátánnak is tetszett, mert nem nyaggatta többé apám lelkiismeretét. Anyám is kiengesztelődött, s nem is emlegette többé ezt a szomorú históriát. Egyedül a sürgöny érdekelte volna, de hiába kereste és hiába dúlta föl a lakást, sehol sem találta. Joli néném ruhája alól időnként papírzörgés hallatszott, ami arra engedett következtetni, hogy a melltartójában vagy a bugyijában rejtegeti. Anya is erre gondolhatott, mert bevitte a nagyszobába, meztelenre vetköztette, a ruhadarabjait pedig alaposan kikutatta, de még egy fecnit sem talált.

Most már beletörődöttünk abba, hogy a zizegés Joli néném bőre alól jön elő, s ahogy múlik az idő, egyre erősödik. Férjhez kéne adni, sóhajtozik anya, de ő tudja a legjobbban, hogy ez lehetetlen. Nincs olyan férfiember a faluban, aki ne rendülne meg Joli néném szépsége láttán, városival meg nem engedjük összeállni. Vigyázunk rá, de még inkább az unokaöcsémre, mert ő aztán semmit sem ért ebből a nagy-nagy szomorúságból. Már óvodába jár, és azt mondják, futballistalába van.

Szlukovényi Katalin

KÖLTÖZÉSKOR

a megszilárdult földkéreg alatt
 lábnyom a sárban málló körvonal
 forrong a magma izzik él a mag
 avar alatt a tavalyi avar
 kitör lehül megreped rést kitölt
 bemenni választani megcsinálni
 alakot ölt alakot vált a föld
 szobánk rendjének hieroglifái
 kiválik visszacsúszik önmagába
 megint a kert lépcső le-föl hova
 feszíti nyomja oldja töri vájja
 mit minek fotel könyvek otthona
 míg megszüli s megsemmisíti itt
 dönt kiborult pohár kávé patakja
 felszínét önnön képződményeit
 félig írt papírok összeragadva